

Unirea

Ziar național. — Apare în fiecare zi de lucru.

INSERTIUNI

Un șir garmond:
odată C. 1'50 a doua
și a treia oară C. 1'20

Manuscrise sunt a se
trimite la Redacția
„UNIRII” Blaj.

ABONAMENTUL.

Un an 120 cor. (60 lei)

1/2 an 60 „ (30 lei)

1/4 an 30 „ (15 lei)

Oună 10 „ (5 lei)

Un nr. 50 fil. (25 bani)

O propunere pentru evitarea unei primejdii.

Războiul a împrăștiat multe dureri, a stors rîuri de lacrimi și a pricinuit mizerii incalculabile pe toate terenele, în special furtuna a devastat în câmpul instrucțiunii și al educațiunii.

Din toate părțile se aud glasuri tânguitoare pentru decadența poporului, deosebit pentru viața tinerilor, despre cari se afirmă, că în multe locuri sunt neascultători, obraznici, stăpâniți de patimi și înstrăinați de casa părintească și de biserică.

Foarte mulți dintre ce mari fac specule neiertate, politică infructuoasă, critică nemiloasă și numai puțini muncesc cu toată seriozitatea.

Fenomenul acesta dureros se atribuie unui complex însemnat de cauze. Cea mai însemnată cauză însă e, în unele locuri, lipsa totală a învățământului elementar și, aproape pretotindenea, învățământul defecuos făcut în timpul războiului, lipsind atunci condițiunile favorabile pentru funcționarea și dezvoltarea școlii.

În timpul războiului, dorind doriama pacea sfântă cu binecuvântările ei, ca să se curățe nămolul, să se repareze podurile stricate și să înceapă munca edificatoare pe toate terenele vieții. Armele s'au depus în cea mai mare parte și am câștigat cele mai însemnate condițiuni, dela cari atârnă progresul intelectual și moral: libertatea și egalitatea tuturor; dar, ni-se pare, acum stăm mai rău cu școala elementară și decât în războiu. N'avem învățători pe sate (în unele orașe, spre cari gravitează cei mai mulți, sunt în număr prea mare) și sunt atâtea sate și fără preoți?

În zilele trecute ne spuneau un învățător, că în ținutul, în care-și împlinește misiunea sublimă de dascăl românesc, sunt la 20 comune, în cari nu se face nici o instrucțiune: nu-i dascăl cu o calificare sistematică, nici de cei cu cursul dela Săliște și aproape în jumătate a satelor nu sunt preoți. Oare astfel de situație ce va produce!

Cunoaștem greutatea enorme, ce le are statul acum la început, neavând oameni, ales oameni cu pregătiri speciale, și mijloace suficiente și știm, că cei dela conducerea învățământului au făcut și fac tot ce pot pentru organizarea și inactivarea pe de-a-ntregul a școlii, pentru ca masele poporului, prin răspândirea învățaturii, să progreseze în toate direcțiile activității omenești, să iasă pas în concurența cu alte popoare pe terenul economic, industrial și comercial, să fie sănătoase la trup și suflet și să țină tot devotamentul la biserică și la stat.

Cunoscând acestea, nu facem cap de auză conducerii învățământului pentru stagnarea instrucțiunii elementare în prea multe locuri și pentru decadența, ce zilnic cucește, ci voim să-i ajutăm, sfătuindu-o, ca acolo, unde nu-i nici învățător ordinar, nici învățător și nici preot, care să propună silit

de sentimentul datoriei ori din porunca celui mai mare, să încredințeze instrucțiunea elementară câte unui țăran de omenie, care cunoaște bine scris-cetitul și cele patru operațiuni din matematică. Dacă țăranul acela de cinste, pentru o modestă remunerație, va da pruncilor tot ce știe el, va contribui în măsură considerabilă la fericirea aceluia și la luminarea societății. Un băiat, care știe ceti și scrie bine, va putea clădi mult și frumos în viață pe temelii pus în școala dascălului său umil și va reduce și numărul analfabeților, iar care nu învață nu va putea adauge nimic, ci de cele mai multe ori va degenera moralmente, contribuind și el la pauperismul moral și material al societății.

Intru cât biserica și statul vor cunoaște medicamente mai bune pentru sanarea acestui rău: stagnarea învățământului, aplice-le acele, aicm ajute cauzei în forma propusă de noi, fiindcă starea aceasta morbidă ușor poate primejdii fructele învingerii noastre strălucite, dar și învidiate aproape de toată lumea. (șr)

SITUAȚIA.

Tot mai mult se confirmă știrea, că Conferința de pace, pe lângă toată împotrivirea lui Wilson e aplicată să primească propunerea Italiei

În chestia Fiume.

Insuși Lansing, văzând atitudinea unei părți a presei americane, a cercat să influențeze pe Wilson și e nădejde, că va ceda, după ce și așa are de gând să se retragă din viața politică.

Despre

Serbia

se lățișe știrea, că ar fi semnat tratatul de pace cu Austria. Adevărul e, că delegatul Iugoslav dela conferința de pace, prin o scrisoare adresată Dlui Clemenceau, a arătat numai acestuia motivele pentru cari Serbia nu a semnat tratatul dela Saint-Germain.

Delegația

Bulgară,

dela Paris, a primit răspunsul Antantei, prin care respinge orice fel de modificare privitor la granițele de către Dobrogea și Turcia, făcându-i atenți, că Consiliul suprem în judecarea reală a lucrurilor nu s'a lăsat călăuzit de nici un sentiment de ură, cu toată că e constatat, că ei, Bulgarii, au făcut pretutindeni un războiu de cucerire și de jaf și trupele lor au dovedit, că atât în Grecia, cât și în Sârbia și România au urmărit satisfacerea urei nepotolite și păgâne față de aceste popoare.

În Ungaria

se pare, că nizuințele trimisului Sir George Klark la Budapesta, vor fi încununat de succes. Constituirea unui Consiliu de stat la Budapesta e în ajun de a se face; și acesta ar fi chemat să țină locul guvernului, ce se va putea forma numai la primăvară când se vor face și alegerile pentru Adunarea națională ungară.

Privitor la situația externă a

Romaniei

nimic de notat. Se așteaptă pretutindenea atitudinea ce va lua-o România, după întrunirea primului parlament al României întregite. Dealtcum și generalul Coandă, delegatul României la Paris, a declarat, că nu se poate declara la ultima notă a aliaților, după misiunea actualului guvern e de a face alegerile, iar declarația revine fiitorului parlament român.

Autonomie și „șagunism”.

Reproducem câteva părți mai interesante din articolul cu acest titlu, publicat de dl Iorga în numerii 232 și 233 al „Neamului Românesc”, deoparte pentru că părerile D.-Sale referitoare la autonomia șaguniană cadrează aproape în întregime cu părerile noastre, iar de alta pentru că D.-Sa ia în apărare biserica unită, pe care congresul general al preoților gr.-or. din România-Mare ținut la București ar asimila-o, deși această biserică nu numai și-a avut dar își va avea și în viitor rolul și rostul său însemnat în istoria neamului nostru.

*

Dacă mi se cere părerea cu privire la autonomia Bisericii, care se ventilează din nou acum, în cercuri mai largi, voi răspunde fără proget că da, și eu sint pentru autonomia Bisericii.

Sint pentru autonomie dintr'un motiv istoric și din unul actual.

Dar înțeleg ce primejdii poate cuprinde această autonomie dacă, alături de prelați cum îi știu, s'ar adăugi pentru a domni pe de-asupra preoțimii, mireni cum îi putem ghici după aceste exemple.

De aceia trebuie să mă rostesc și asupra curentului de introducere a mirenilor în cele bisericesti, după normele date de Șaguna — părintele Meteș adauge: și de bătrînul Laurian — Bisericii ardelen.

În Ardeal au fost, pentru participarea cît mai largă a mirenilor, fără distincție, numai Români să fie și botezați în legea Răsăritului, motive care la noi n'au existat și nu există. Și anume două motive.

Întăiu că prin această orînduială României și-au putut avea, supt nasul Ungurilor, Parlamentele, ordinare și extraordinare, în care, odată ce se discutau și se hotărau cele sufletești ale neamului, cea ce e mai esențial în viața unui popor, era discutat și hotărit. Dar de atunci laicii au căutat să se substituie pe basă laică, în lupta națională, credincioșilor pe basa bisericească. Aceasta a fost o greșeală; aceasta a fost marea greșeală în lupta națională. Ca și cum niște oștași siguri în tranșeele lor, de unde pot lovi în voie pe dușman, ar face trufașă prostie de a răsări pe marginea șanțului, expunîndu-se fără folos gloanțelor și ghiulelelor.

Dacă Biserica unită a servit ceva mai slab aspirațiile neamului, e din lipsa unui asemenea mijloc de luptă. Și, fiindcă e vorba de această Biserică pe care o reprezintă aici părintele Dăianu, ei bine, să nu ne prea grăbim cu „asimilarea”. Intoleranța e un viciu al popoarelor cu inteligență strîmă. Biserica unită ni-a făcut și mult bine, îndatorîndu-ne la o durabilă recunoștință. Iar cele care vin dintr'o dezvoltare istorică pot fi supuse numa încercării unei nouă dezvoltări istorice: dacă ele cad, așa trebuie să fie; dacă resistă, aceasta înseamnă că sint încă folositoare.

II.

Al doilea motiv al puterii binefăcătoare pe care Statutul șagunian a avut-o în Ardeal e că Biserica era în adevăr încunjurată de unanimitatea unei națiuni. Sufletește toți erau legați de dânsa, și o arătau aceasta la orice prilej, prin orice faptă a lor. Ea nu era un simbol, o amintire, un instrument, ci era și este o realitate, cuprinzătoare și vie.

La noi însă — de ce ne-am ascunde-o? —, Biserica nu e încunjurată de credința, iubirea și dorința de a o servi a unei nații întregi. Și e păcat. Pentru că religiozitatea, adesea mistică, ce se află în orice suflet omenească, se cere satisfăcută, și nu surogatele raționaliste o pot înlocui. Dacă i-se ia omului acea religie a părinților și înaintașilor, care e și una din formele cele mai înalte ale solidarității

morale între noi, se strecoară în loc religia de materialism mărginit a socialismului, ori aceia de furios avânt spre ură și crimă a bolșevismului.

Voim o participare a mirenilor — și trebuie să o voim, — odată ce facem casă comună cu Ardelenii, cari nu pot reveni asupra unei datini care în sine n'are nimic rău? Atunci trebuie stabilite distincțiuni pentru ca „rătăcirea din urmă să nu fie mai rea decât cea d'întăiu“.

La rosturile Bisericii să ia parte numai aceia cari de fapt supt raportul moral și supt cel material se țin de dânsa. Aceia cari, nu numai se boțază, se cunună și se îngroapă cu preoți, dar aceia cari, urmând vechile obiceiuri, când doamnele bogate nu veniau la biserică ca să ceară icoane pentru budoare și odăjgii pentru paravane, dăruiesc lăcașului de care se țin — și sânt gata să-l ajute în opera de milostenie și de lumină pe care din nou trebuie s'o ia asupra-și, căci, mai ales pe cea din urmă, nimenea n'ar putea-o face mai bine.

Descoperirea unui mare complot Des-toinica conducere a serviciului de supraveghere și vigilanța Curții Martiale a corp. 6 armată, au reușit, după arestări și investigațiuni neinterupte se pue mâna pe firul unei întregi urzeli de subminare a siguranței statului și de organizare a rezistenței ungurești. Principali autori și capi ai mișcării, surprinși asupra faptului, sau indicați din mărturii și deducțiuni neinduoase, au fost arestați și supuși instrucțiunii. Cercetările continuă și în curând amănunte senzaționale și care vor sugrași în toată sălbătăcia și cruditatea sa dușmănia acestui neam, vor putea fi comunicate publicului. Deocamdată se poate anunța, că e vorba de foști înalți demnitari și funcționari, care întrețineau rezistența și indemnau la nedepunerea jurământului, folosind fonduri și mijloace a căror proveniență agravează vinovăția și descoperă intenția.

Părtașă la acest complot și la această rezistență este însă, cu o mare răspundere, presa maghiară, care prin atitudinea ei de complectă întreținere a vechiului spirit și a vechiului regim a contribuit în o largă măsură la aceste atentate asupra siguranței statului.

Dar, asupra acestui fapt, noi care nu putem reprezenta decât administrația civilă cu alte îndatoriri ne-am spus cuvântul. Acum e datoria organelor militare, care au răspunderea siguranței, să-și spuie cuvântul. „Patria“.

Icoane

de Dr. Alexandru Nicolescu.

(Continuare).

Trei ani de exiliu. Dar, în sfârșit, iată-mă iarăși acasă, în comuna mea natală. După o călătorie obositoare de trei zile cu fratele Aurel și cumnata Maria, în tovărășia copiilor sburdalnici, călătorie, în treacăt fie zis, împreună cu multe peripeții, în care ne-au leșit toate planurile deandoasele și a fost pusă la grea probă răbdarea părinților, — iată-mă iarăși în Tulgheș satul-orășel vesel de odinioară, în care parcele urzitu-mi-au la leagăn firul întregii vieți de mai târziu. Bucuria ce am simțit în suflăt o poate pricepe numai cel ce obișnuit a fost ca mine să petreacă tot anul câteva săptămâni în leagănul copilăriei sale, pentru a-și reîmprospăta cu pietate toate amintirile tinereții. Războiul crâncen al lumii, care a bântuit cu furie și în munții aceștia ai Carpaților răsăriteni, și a distrus, așa zicând, satul meu, a potențat, firește, dorul de a revedea regiunile dragi ca lumina ochilor, și astfel e natural că am primit cu bucurie invitația fratelui Aurel să cercetez de nou locurile unde-și dorm somnul de veci părinții și moșii noștri.

Am găsit o parte bună din averea fratelui, mândrele case, în cari am copilărit, așezate în fața târgului comunei, distruse cu desăvârșire. Numai fântâna din curte și stâlpii de piatră ai grădiniței de flori arată locul unde au fost așezate pe vremuri, pe temelii solide, prin strădania unchiului Ioan Spiru. Hainii, în ochii cărora familia noastră românească, cu principii, ce nu șovăie în privința idealului național, le-a fost pururea un spine în ochi, au nimicit casa și clădirile economice, crezând c'o să ne poată smulge din solul patriei, și să ne facă să emigrăm te miri unde. Planul nu le-a succedat. Dumnezeu a dispus altfel. Astăzi noi, cu celelalte familii românești împreună; Dobreanu, Cotta, Hurubeanu, Reteșanu, suntem mai întemeiați ca ori când în solul acesta binecuvântat, și ei: Korpos, Szava, Lazar, Puskas A tutti quanti, sunt rătăcitori prin Hungaria felix de odinioară, redusă la un pumn de

pământ. Fratele și-a cumpărat altă casă frumoasă și încăpătoare, pe când ei n'au casă, n'au masă tihnită. Gândise-m într'o vreme, că voiui plânge pe ruinele căsilor, scumpe nouă ca moaște sfinte. Dar s'a întâmplat tocmai dimpotrivă. M'a cuprins o bucurie copilărească, văzând cum pronia cerească le întocmește toate așa de bine. Iată reclădite, între altele, și casa parohială românească și școala, forul culturii naționale, iar biserica mândră de odinioară începând a fi reconstruită după un plan mai mareț ca cel dintăiu. Se vor putea, va să zică, închiega iarăși românii noștri în jurul acestor instituții religioase și naționale și vor putea porni acum cu alți sorți de izbândă spre cucerirea culmilor culturii naționale, nestângenite de astă dată de bălbăite străine graiuri. E minunat Dumnezeu neamurilor, care împarte dreptatea cu o riguroasă conștiințioasă și sfințenie desăvârșită. Și cum ne-a făcut în mic dreptate nouă Tulgheșenilor, așa a făcut în mare și neamului după o așteptare de o mie de ani. Da! N'a amuțit în mâna eroilor noștri darda. Răzbunată este, iată, sfânta umbră dela Turda.

Cu astfel de dispoziții sufletești încoput-am să cutreer iarăși munții după obiceiul, ce mi s'a prefăcut în sânge. Durere că vremea rea nu mi-a îngăduit să umblu pretutindenea, unde a-și fi dorit. Totuși am cercetat, folosind rarele zile cu senin, Beneșul, și de două ori Runcul, cu Piatra roșie în vârful spatelui său larg.

(Va urma).

Amănunte asupra catastrofei Expresului-Orient. Deținem câteva amănunte asupra catastrofei Expresului-Orient, dintr'o scrisoare a dlui René Delcourt, curier oficial român pe lângă ministerul de externe.

La 3 Noemvrie, orele 10 jum. seara, trenul orient-expres s'a oprit la Sens, 100 klm. de Paris. Pasagerii se pregăteau de culcare, când a fost văzut venind expresul de Genova, care în loc să treacă pe linia care-i era destinată a rămas pe aceeaș cu expresul-orient, pe care l-a tamponat, încălecându-l. În câteva minute, vagoanele strivite formau o masă de fierărie.

D. Delcourt e unul din puținii supraviețuitori, totuș a fost rănit la brațe și la picioare. Dsa povestește, că ajutoare s'au dat imediat răniților, care au fost transportați la Sens și la Montroux. Printre primii morți români, scoși, au fost: dna Rottenberg și dl dr. Ștefănescu, șeful de laborator al dlui dr. Cantacuzino.

Numărul victimelor pare a fi mai mare decât s'a relatat. „Dacia“.

Extras din ordonanța

Nr. 21 și 25 (modificată).

- Vor fi considerați ca infractori;
 - Acei cari fără rea credință prin localuri publice gări, trenuri, pe străzi, etc., vor comunica, colporta, comenta în orice chip, știri fie adevărate, fie imaginare, sau păreri relative la operațiunile de războiu, situația și dislocarea trupelor, dispozițiunile autorităților militare, sau orice chestiune privitoare la armata română.
 - Această infracțiune se va judeca și condamna de pretori în prima și ultima instanță, cu închisoare până la un an și cu amendă până la 2000 Lei.
- Când faptele de mai sus se vor fi săvârșit în scopul de a spiona, sau trada, se aplică pedepsele prevăzute de legile penale în vigoare în timp de războiu

Informațiuni.

— **Reprezentant al universității din Cluj la Constituantă** a fost ales cu unanimitate dl profesor universitar Al. Lăpădatu.

— **Rezultatul alegerilor din Bucovina.** La alegerile pentru cameră au fost aleși în toate cercurile candidații partidului Unirei de sub șefa dlui Nistor, 3 români independenți, doi ucrainieni și un german.

— **Importante documente din trecutul nostru.** Am fost anunțat și noi într'unul din numerii trecuți ai „Unirei“, că drumul Dlui Iorga prin Basarabia a avut un foarte important efect științific. D. Sa a găsit acolo documente de cea mai mare importanță pentru cunoașterea trecutului nostru, documente pe cari D. Sa le-a donat Academiei.

Dl. Iorga, spun foile din vechiul Regat, a fost foarte emoționat când a depus aceste importante do-

cumente pe masa Academiei și a fost viu felicitat de membrii Academiei pentru importanta contribuție, pe care a adus-o la cunoașterea trecutului nostru.

— **Canonicii gr.-cat. din Oradia mare** și-au retras candidaturile. Cum se știe partidul național a candidat pentru cameră și senat dintre membrii capitolului gr.-cat. orădan pe dnii: Dr. Iacob Radu, Dr. Gheorghe Miculaș, Iulie Stan, Dr. Grigorie Pap și, protopopul Victor Pop, Candidarea s'a făcut fără știrea P. S. Sale episcopului diecezan Dr. D. Radu, care se afla la Roma. Sosind acasă episcopul și întelegând că aproape întreg capitolul ar urma să între în viața politică, și astfel n'ar mai rămânea nimeni să ngrijească de păstorirea sufletelor și de rezolvirea afacerilor bisericesti, a întrunit consistorul și cu convocarea la canoe și la o bullă papală, a declarat, că nu-și poate da consimțământul la intrarea în parlament, respective senat a membrilor capitolului. Astfel candidații — cu excepțiunea prepozitului Dr. Floria Stan — au fost siliți să-și retragă candidaturile. (Tribuna din Oradea-Mare.)

— **Locul de naștere a lui Alecu Russo.** Cetim în „Insemnări Literare“ nrul 39 următoarea notiță iscălită I.s.: „Dela un țaran basarabean, bun cărturar, am aflat, că locul de naștere al lui Alecu Russo e satul Prodăneștii-vechi din ținutul Soroca. Casa copilăriei lui, cu un păr bătrân dinainte, s'ar mai afla încă acolo. E un sat rezeșesc, plin de livezi, așezat pe o colină, aproape de apa Răutului. Cățătorind astă-vară prin Basarabia, am văzut de departe satul; însă nu știam, că acel care a scris *Cântarea României* și *Piatra Tăului* acolo a văzut lumina zilei.“

— **Record de întârziere a trenurilor.** Trenul ce trebuia să sosească Luni dimineața pe la orele 8'16 de cătră Cluj a sosit în gara Blaj noaptea, pe la orele 10'24, va să zică cu întârziere de 14 ore și 8 minute; iară cel de seara, în loc de 5'27 ore, la 1 după miezul nopții, iară 7 ore întârziere. Răbdarea publicului călător este de admirat; el nu bagă de seamă, că la mijloc, pe lângă lipsa de cărbuni, mai este și traicul american pus la cale de funcționarii unguri. Quo usque tandem?

— **Chestia studenților** bursieri pentru străinătate ai Consiliului Dirigent, abia acum s'a terminat la București. Studenții deja au și plecat cu Simplon-expresul spre Italia, Franța, Anglia, Belgia și Elveția. Cea mai mare parte sunt studenți tehnici.

— **Mulțămită publică.** Doamna Elena văduvă Dr. Ioan Pop, fost vicar foraneu în Năsăud, născută Maniu, din incidentul morții soacrei sale Irina văd. Maltei Pop, din Poiană, județul Bistrița-Năsăud, în numele său și a copiilor săi a donat bisericii gr.-cat. din Poiană suma de cinci sute coroane, ca cunună pe coșciugul răpaușatei. Primească și pe aceasta cale marinimoasa familie cele mai simțite mulțumiri ale noastre. În numele poporului: Ștefan Buzila, paroh.

— **Periclitarea bogățiilor noastre petrolifere.** Ziarul „Argus“ se plânge amar împotriva felului cum se face la noi sondajul petrolului. Deoarece petrolul nostru nu se esportază la noi majoritatea sondelor productive sunt oprite fie din cauza lipsei de materiale, fie din cauza lipsei de brațe. Astfel nu e mirare că valuta noastră nu se îmbunătățește.

— **Personalul C. F. R. în Transilvania.** O statistică arată că personalul general care funcționează în toate serviciile C. F. R. de sub direcțiunea centrală dela Cluj, atinge cifra de peste 50.000 oameni.

— **Chestiunea Românilor din valea Timocului.** Generalul Coandă, a avut o lungă întrevedere cu Trumbici și cu Vestăci privitoare la chestiunea Românilor din valea Timocului.

— **Cursul leului în Budapesta.** Se telegrafiază cu data de 9 Nov. că cursul leului este 3'24 cor.

— **Epidemia somnului la Moscova.** Știri sosite din Moscova anunță că acolo a izbucnit cu furie cunoscuta epidemie asiatică *Beri-beri*, cari se manifestă la cei loviți de ea prin somn neinterupt, apatie completă și se termină prin moartea în timpul somnului.

Cercetările științifice atribue foametei această epidemie. (Universul).

— **O crimă oribilă** s'a descoperit zilele trecute la Proești. S'a constatat adevărat, cumcă femeia Dumitra Ion Moldoveanu din comuna Provița, județul Prahova, și-a omorît bărbatul pe când dormia cu ajutorul fiului ei în etate de 17 ani. Nefericitul fiu și-a recunoscut crima adăugând însă, că a făcut-o sub implinirea și indemnul mamei sale.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET.

Redactor responsabil: IULIU MAIOR.

Numărul cenzurat de: Ioan Moldovan.